

Γκίκας Χαρδούβελης

16/01/2024

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

<https://www.liberal.gr/syenteyxeis/gkikas-hardoybelis-oi-51-metarrythmiseis-gia-na-allaxoyme-pista>

Γκίκας Χαρδούβελης: Οι 5+1 μεταρρυθμίσεις για να αλλάξουμε πίστα

Η ευκαιρία να αλλάξουμε πίστα είναι μοναδική. Η επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων, με πιο κρίσιμη απ' όλες στην Παιδεία και το Ταμείο Ανάκαμψης είναι τα εργαλεία, λέει ο πρόεδρος της Εθνικής, Γκίκας Χαρδούβελης στο Liberal.

Και η παγίδα; «Να θεωρήσουμε τη θετική πορεία της οικονομίας δεδομένη και να υπάρξει εφησυχασμός».

Στην συνέντευξη του στο Liberal ο πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών μιλάει για όλα, για την Παιδεία που πρέπει να γίνει βασικός πυλώνας εθνικής στρατηγικής, το καμπανάκι που αποτελούν οι επιδόσεις μας στο διαγωνισμό PISA, για τις μεγάλες ευκαιρίες που διανοίγονται στην οικονομία, αλλά και για τις δυσκολίες που μακροπρόθεσμα πολλαπλασιάζονται. Δημογραφικό, ελλείψεις στην λειτουργία του ανταγωνισμού και ανάγκη για διαρκή προσπάθεια στην αύξηση της παραγωγικότητας με δημοσιονομική πειθαρχία που πρέπει να έχει διάρκεια και συνέπεια, λόγω του υψηλού δημόσιου χρέους.

Μιλά φυσικά για τις ελληνικές τράπεζες που πλέον αλλάζουν σελίδα, οι οποίες «είναι έτοιμες να δώσουν λεφτά και γνωρίζουν πως να τα κατανείμουν με ορθολογικό τρόπο», αλλά και για το κόστος δανεισμού, θεωρώντας «παρακινδυνευμένη την πρόβλεψη για γρήγορη μείωση των επιτοκίων κυρίως επειδή ο πληθωρισμός δεν αναμένεται να μειωθεί τόσο γρήγορα στον στόχο του 2%». Στο ερώτημα, πότε θα δούμε να μειώνεται το περιθώριο επιτοκίων μεταξύ δανείων και καταθέσεων, προβλέπει ότι σταδιακά θα αρχίσει να γίνεται. Και μια ακόμη μεγαλύτερη μείωση, ίσως από το 2025, από την στιγμή που και η ΕΚΤ θα ξεκινήσει μια πτώση των επιτοκίων παρέμβασης της.

Συνέντευξη στον Γιώργο Φιντικάκη

Ο πρωθυπουργός είπε ότι η μεταρρυθμιστική προσπάθεια θα κάνει ποδαρικό με το νομοσχέδιο για τα μη κρατικά πανεπιστήμια, την επιστολική ψήφο και τον νέο δικαστικό χάρτη της χώρας. Εσείς ποιες άλλες μεταρρυθμίσεις θεωρείτε απαραίτητες;

Τα τελευταία χρόνια γίνεται σειρά μεταρρυθμίσεων, και βλέπουμε τον θετικό τους αντίκτυπο στο επενδυτικό κλίμα και την παραγωγικότητα. Χρειαζόμαστε μεταρρυθμίσεις στην Παιδεία, την Υγεία, τη Δικαιοσύνη, τον Ψηφιακό Μετασχηματισμό ή την Πράσινη Μετάβαση. Χρειαζόμαστε μεταρρυθμίσεις στο Δημόσιο, οι οποίες μαζί με ένα σταθερό φορολογικό πλαίσιο, είναι οι παράγοντες που καθιστούν την Ελλάδα ελκυστική σε επενδύσεις. Η επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων αποτελούν κλειδί για τη μετατροπή της τρέχουσας θετικής οικονομικής συγκυρίας σε μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα η αξιοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης και η υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων είναι τα κύρια στοιχεία, που θα βελτιώνουν το επίπεδο ευημερίας στη χώρα μας. Και το παράθυρο ευκαιρίας για την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου εκτείνεται χρονικά μέχρι το 2026.

Είχατε κάνει ειδική αναφορά πρόσφατα στον τομέα της Παιδείας και στις πολύ χαμηλές επιδόσεις της Ελλάδας στο πλαίσιο του διεθνούς διαγωνισμού PISA. Τι σας ανησυχεί εδώ;

Η πτώση στην ποιότητα των αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης είναι διαρκής και είμαι όντως ανήσυχος διότι δεν θέλω η χώρα μου να μένει πίσω όταν οι υπόλοιπες χώρες προοδεύουν. Ως καθηγητής με μακρόχρονη εμπειρία στην Ελλάδα και το εξωτερικό, βλέπω ότι συνεχίζει να υπάρχει μεγάλη μαγιά φοιτητών στα μαθήματά μου που θα μπορούσαν να σταθούν και να αναδειχθούν στα καλύτερα πανεπιστήμια του εξωτερικού. Ο μέσος όρος, όμως, ελαφρώς επιδεινώνεται.

Το ίδιο δείχνει και ο διεθνής διαγωνισμός PISA, που πρέπει να αποτελεί καμπανάκι για όλους μας. Διαβάζω ότι ο αρμόδιος υπουργός και η κυβέρνηση θορυβήθηκαν από τα τελευταία αποτελέσματα του διεθνούς

διαγωνισμού PISA και ετοιμάζουν αλλαγές. Μακροπρόθεσμα, η μεταρρύθμιση στην Παιδεία, είναι η πιο κρίσιμη απ' όλες. Αν δεν τολμήσουμε, η θέση μας θα συνεχίσει να επιδεινώνεται.

Όλοι αντιλαμβανόμαστε ότι πολλά πρέπει να αλλάξουν στο σύστημα εκπαίδευσης ώστε τα παιδιά μας, πρώτον, να έχουν τεχνικά εφόδια που να μπορούν να διεκδικούν τις ποιοτικές και καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας, και δεύτερον, να έχουν επίσης διαπαιδαγωγηθεί στο κριτικό πνεύμα και τη δημιουργική σκέψη ώστε να μπορούν να δημιουργούν και οι ίδιοι νέες επιχειρήσεις που να ανταγωνίζονται διεθνώς και να αυξάνουν το ποιοτικό επίπεδο των Ελλήνων.

Η Παιδεία πρέπει να γίνει βασικός πυλώνας εθνικής στρατηγικής. Όπως στη διαχείριση των μεγάλων εθνικών θεμάτων έχουμε κατακτήσει πολιτική και κοινωνική συναίνεση, έτσι πρέπει να κάνουμε και στην Παιδεία. Με τη συναίνεση η μεταρρύθμιση στην Παιδεία θα έχει διάρκεια και θα ξεπερνά τον χρονικό ορίζοντα μιας και περισσότερων κυβερνήσεων. Έτσι θα έχει και αποτέλεσμα.

Η οικονομία πηγαίνει καλά. Ποιες παγίδες πρέπει να αποφύγει φέτος; Τι μπορεί να μην πάει καλά; Να θεωρήσουμε ότι τα έχουμε κάνει όλα καλά και να σταματήσουν οι εκσυγχρονιστικές προσπάθειες;

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες προβλέψεις της ΕΕ, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στην Ελλάδα αναμένεται να συνεχίσει και το 2024 να είναι μεγαλύτερος από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Μεγάλη ώθηση αναμένεται να δώσουν η ορθή απορρόφηση/αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης αλλά και η ενίσχυση των επενδύσεων, τόσο από Έλληνες όσο και από ξένους επιχειρηματίες. Θα βοηθήσει και η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας.

Βραχυπρόθεσμα, μια μεγάλη παγίδα θα ήταν να θεωρηθεί η θετική πορεία της οικονομίας δεδομένη και να υπάρξει εφησυχασμός. Σε ένα διεθνές περιβάλλον με συνθήκες οικονομικής επιβράδυνσης και με πολλαπλές αβεβαιότητες, που αφορούν τις υψηλές τιμές και το κόστος ενέργειας, την πορεία των επιτοκίων αλλά και τις γεωπολιτικές εξελίξεις, οι παγίδες είναι πολλές. Σε αυτό το πλαίσιο, η περαιτέρω ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας με την κατανομή των επενδύσεων σε δραστηριότητες και τομείς υψηλής παραγωγικότητας και προστιθέμενης αξίας είναι μείζονος σημασίας.

Πιο μακροπρόθεσμα, οι δυσκολίες πολλαπλασιάζονται. Οικονομική μεγέθυνση επιτυγχάνεται με διαρκή αύξηση του ενεργού πληθυσμού και της παραγωγικότητας. Στο πρώτο, όσον αφορά το δημογραφικό, υπάρχει ήδη μεγάλο πρόβλημα. Στο δεύτερο, η αύξηση της παραγωγικότητας είναι επιτεύξιμη, αλλά δεν επιτυγχάνεται με κάποιον αυτόματο πιλότο. Απαιτείται διαρκή προσπάθεια, με μεταρρυθμίσεις που ποτέ δεν σταματούν, με δημοσιονομική πειθαρχία, που λόγω του υψηλού δημόσιου χρέους επίσης πρέπει να έχει διάρκεια και συνέπεια. Απαιτείται, επίσης, ένα ανταγωνιστικό

πλαίσιο αγορών, δίκαιη κατανομή του εθνικού εισοδήματος, αλλά και κυρίως, πολίτες με επιχειρηματικό πνεύμα, όρεξη για δουλειά, ροπή στην καινοτομία και προσαρμοστικότητα στην νέα παγκόσμια ψηφιακή οικονομία.

Μετά τα πολύ σημαντικά κέρδη του 2023, ποια είναι η επόμενη μέρα για τις τράπεζες; Είναι έτοιμες να δώσουν όσα λεφτά χρειαστεί στην οικονομία για την ανάπτυξη με τη χορήγηση φθηνών δανείων;

Οι ελληνικές τράπεζες έχουν σχεδόν ολοκληρώσει την εκκαθάριση των ισολογισμών τους από τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs), που ήταν το αποτέλεσμα της δεκαετούς κρίσης. Σήμερα αλλάζουν σελίδα. Ο ρόλος τους στην απορρόφηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης είναι καθοριστικός. Έχουν ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια και ρευστότητα, και στηρίζουν την πραγματική οικονομία με τη χορήγηση δανείων με ευνοϊκούς όρους.

Οι τράπεζες είναι λοιπόν έτοιμες να «δώσουν λεφτά», και γνωρίζουν πώς να τα κατανέμουν με ορθολογικό τρόπο και υπό τους περιορισμούς που επιβάλλουν οι εποπτικές αρχές. Είναι τα χρήματα των καταθετών και, έτσι, τα κριτήρια στις χορηγήσεις των δανείων βρίσκονται στο μικροσκόπιο των εποπτικών αρχών, δηλαδή του SSM και της Τράπεζας της Ελλάδος.

Στη χορήγηση δανείων τι ρόλο θα παίξουν τα επιτόκια και οι εκτιμώμενες μειώσεις από την ΕΚΤ;

Η πλειοψηφία των αναλυτών προβλέπει μείωση των επιτοκίων της ΕΚΤ το 2024. Αν αυτό συμβεί προς το τέλος του έτους, τότε η ζήτηση για δάνεια θα αρχίσει να τονώνεται και θα παρατηρήσουμε σημαντική αύξηση στον ρυθμό πιστωτικής επέκτασης ιδιαίτερα το 2025. Θεωρώ, όμως, παρακινδυνευμένη την πρόβλεψη για γρήγορη μείωση των επιτοκίων κυρίως επειδή ο πληθωρισμός δεν αναμένεται να μειωθεί τόσο γρήγορα στον στόχο του 2%, γεγονός που θα αναγκάσει την ΕΚΤ να διατηρήσει τα επιτόκια στα σημερινά υψηλά επίπεδα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Οι προοπτικές της πιστωτικής επέκτασης το 2024 αναμένεται να ωφεληθούν κυρίως από την εξάλειψη της αβεβαιότητας για περαιτέρω αυξήσεις επιτοκίων. Πρόσθετοι παράγοντες που αυξάνουν την πιστωτική επέκταση το 2024 είναι:

- Ο θετικός ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας, που αναμένεται να διαμορφωθεί σε υψηλότερο επίπεδο από τον μέσο ρυθμό της Ε.Ε. το 2024 και τις επόμενες χρονιές.
- Οι χρηματοδοτήσεις από το Ταμείο Ανάκαμψης (RRF).
- Η επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης.
- Η ισχυρή δυναμική στην αγορά ακινήτων, καθώς διατηρείται η ανοδική πορεία των τιμών.
- Τα επιδοτούμενα προγράμματα, όπως το πρόγραμμα επιδότησης κατοικίας για νέους «Το σπίτι μου».

- Οι χαμηλότερες αποπληρωμές από τους εταιρικούς πελάτες, καθώς σταθεροποιήθηκαν τα επιτόκια.

Πότε θα δούμε να μειώνεται το περιθώριο επιτοκίων μεταξύ δανείων και καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών που είναι από τα υψηλότερα σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες;

Προβλέπω μια σταδιακή μείωση του περιθωρίου ανάμεσα στα επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων, και μια μεγαλύτερη μείωση από την εποχή που η ΕΚΤ ξεκινήσει μια πτώση των επιτοκίων παρέμβασής της, ίσως το 2025.

Το περιθώριο επιτοκίων ανάμεσα σε δάνεια και καταθέσεις στην Ελλάδα βρίσκεται σε επίπεδο ελαφρώς άνω του μέσου της Ευρωζώνης και αυτό οφείλεται σε δύο κύριους δομικούς λόγους, παρά σε συνειδητή ενέργεια από πλευράς του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Πρώτον, στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό - τα $\frac{3}{4}$ των καταθέσεων, υπάρχει για συναλλακτικούς σκοπούς και όχι επενδυτικούς. Οι καταθέσεις αυτές δεν έχουν απόδοση και επειδή αποτελούν μεγάλο ποσοστό, μειώνουν δραματικά τη μέση απόδοση στις συνολικές καταθέσεις.

Αλλά και το υπόλοιπο $\frac{1}{4}$ των καταθέσεων είναι τοποθετημένο σε επενδυτικά προϊόντα σταθερού εισοδήματος αλλά μικρής διάρκειας, των οποίων τα επιτόκια είναι χαμηλά. Έτσι, για λόγους επιλογής καταθετικού μέσου, η μέση απόδοση των καταθέσεων στην Ελλάδα είναι χαμηλότερη από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με αποτέλεσμα το περιθώριο επιτοκίων χορηγήσεων - καταθέσεων να εμφανίζεται υψηλότερο. Όσο, όμως, ο χρόνος περνάει, οι Έλληνες καταθέτες θα απελευθερώνονται από τον φόβο του επενδυτικού κινδύνου και θα μεταφέρουν μέρος των καταθέσεών τους σε προϊόντα με μεγαλύτερες διάρκειες, απολαμβάνοντας υψηλότερες αποδόσεις. Αυτό θα έχει ως συνέπεια τη μείωση του περιθωρίου επιτοκίων χορηγήσεων-καταθέσεων.

Δεύτερον, τα επιτόκια χορηγήσεων στην Ελλάδα είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα επιτόκια στην υπόλοιπη Ευρώπη ακριβώς επειδή ο πιστωτικός κίνδυνος είναι μεγαλύτερος στη χώρα μας. Ως αποτέλεσμα, το περιθώριο επιτοκίων χορηγήσεων - καταθέσεων είναι υψηλότερο. Με την πάροδο του χρόνου, όμως, και με τη διαρκή βελτίωση των αξιολογήσεων της χώρας μας και των εταιρειών της από τους αξιολογικούς οίκους, ο κίνδυνος θα μειώνεται, γεγονός που θα μειώνει τα επιτόκια χορηγήσεων καθώς και τα αντίστοιχα περιθώρια στα επιτόκια χορηγήσεων-καταθέσεων.

Σας ανησυχούν αρνητικές εξωγενείς πιέσεις (πόλεμοι, επιβράδυνση ΕΕ, πληθωρισμός, μη ανάκαμψη Κίνας) και τι επιπτώσεις μπορεί να έχουν;

Προφανώς οι εξωγενείς κίνδυνοι που αναφέρατε είναι σημαντικοί και μπορούν να επιδράσουν αρνητικά στην πορεία της ελληνικής οικονομίας: Ενεργειακή κρίση με ραγδαία εκτόξευση του ενεργειακού κόστους και μεγάλες απώλειες στο εισόδημα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων,

αρνητικές γεωπολιτικές εξελίξεις με ενίσχυση των εντάσεων στη Μέση Ανατολή ή/και την Ουκρανία, μια ύφεση στην Ευρώπη ή τις Η.Π.Α., κλπ. Όλα αυτά θα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στις επενδύσεις και τις εξαγωγές της χώρας μας. Ιδιαίτερα στην περίπτωση σημαντικής επιβράδυνσης στις χώρες της Ευρώπης, το πλήγμα για τις ελληνικές εξαγωγές θα ήταν ακόμα μεγαλύτερο λόγω του υψηλού ποσοστού των εξαγωγών της χώρας μας που κατευθύνονται στις αγορές των ευρωπαϊκών κρατών.

Πάντως, ανεξαρτήτως νέων διαταραχών ή αρνητικών εκπλήξεων, πιστεύω ότι ο πληθωρισμός την επόμενη δεκαετία παγκοσμίως θα είναι κατά μέσο όρο υψηλότερος σε σχέση με την προηγούμενη. Το ίδιο θα συμβεί και στα ονομαστικά επιτόκια λόγω πληθωρισμού. Στον υψηλότερο πληθωρισμό συμβάλλουν οι ανατροπές στη διεθνή εφοδιαστική αλυσίδα, το πλήγμα στην παγκοσμιοποίηση, η κλιματική αλλαγή, η τάση ενίσχυσης των αμυντικών δαπανών, η αλλαγή του ρόλου της Κίνας που την προηγούμενη δεκαετία προμήθευε τις αγορές παγκοσμίως με φθηνά προϊόντα, καθώς και η διαρκής ζήτηση για εξειδικευμένα στελέχη και εργατικά χέρια.

Σε πολιτικό επίπεδο τι φοβάστε το 2024; Τις ευρωεκλογές, τις εκλογές των ΗΠΑ και μια τυχόν νίκη του Ντόναλντ Τραμπ;

Νομίζω οι κίνδυνοι είναι προφανείς. Έχουμε δύο πολέμους σε εξέλιξη, έναν στα ανατολικά της Ευρώπης ανάμεσα στην Ουκρανία και τη Ρωσία και έναν στη Μέση Ανατολή ανάμεσα σε Ισραηλινούς και Παλαιστίνιους. Πρόκειται για πολέμους που πέραν του ανθρωπιστικού και του οικονομικού κόστους, έχουν μεγάλη γεωπολιτική σημασία και αυτό προκύπτει και από την εμπλοκή των ΗΠΑ, της ΕΕ, της Κίνας, του Αραβικού Συνδέσμου, και άλλων.

Σε ό,τι αφορά τις ευρωεκλογές, πέραν της εθνικής σημασίας έχουν και ευρωπαϊκή σημασία καθώς η ηγεσία της ΕΕ που θα προκύψει μετά από αυτές θα κληθεί να θέσει προτεραιότητες για την επόμενη πενταετία. Σε έναν κόσμο όπου ο βασικός γεωπολιτικός ανταγωνισμός είναι ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα, ο ρόλος της ΕΕ είναι σημαντικός για την τήρηση των ισορροπιών. Η Ευρώπη πρέπει όχι απλώς να αποφύγει την άνοδο ακραίων πολιτικών δυνάμεων στο εσωτερικό της, αλλά να έχει και τη δύναμη να κρατά ανοικτές τις αγορές της, να συνεννοείται στο εμπόριο βάσει κανόνων, και να μπορεί να επηρεάζει τις εξελίξεις.

Σε ό,τι αφορά τις εκλογές στις ΗΠΑ, ο πολιτικός κίνδυνος από την έκβασή τους είναι μεγάλος. Ενδιαφέρει την Ευρώπη και όλο τον κόσμο. Με βάση την προηγούμενη τετραετία Τραμπ, αλλά και όσα λέει ο ίδιος ο κ. Τραμπ σήμερα, ενδεχόμενη επανεκλογή του στην Προεδρία των ΗΠΑ δεν φαίνεται να είναι θετική εξέλιξη για την Ευρώπη, ενώ φαίνεται να αυξάνει και τον διχασμό στο εσωτερικό των Η.Π.Α.

Μία σχέση ΗΠΑ - ΕΕ που δεν λειτουργεί είναι πρόβλημα και για την Ευρωπαϊκή Ένωση και για τις ΗΠΑ. Σήμερα στην ΕΕ η πιθανότητα μίας νέας τετραετίας Τραμπ επισπεύδει τη συζήτηση για τη διεύρυνση, την ασφάλεια

και την άμυνα. Σημειώνω δε ότι σε σχέση με το 2016, σήμερα έχουμε ως πρόσθετα, μεγάλα θέματα το ζήτημα παροχής βοήθειας στην Ουκρανία, τη δυνατότητα του ΝΑΤΟ να σταθεί απέναντι στη Ρωσία, ή τη διαμεσολαβητική προσπάθεια για κατάπαυση του πυρός ανάμεσα σε Ισραήλ και Παλαιστίνη.